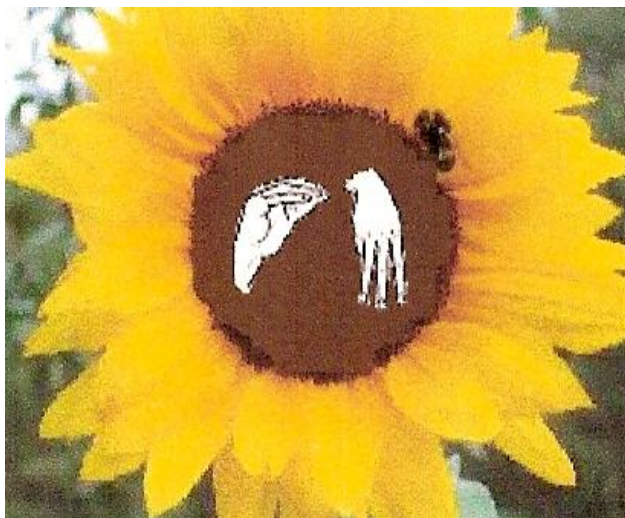

**ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ
ЛАБОРАТОРІЯ ЖЕСТОВОЇ МОВИ**

**ЖЕСТІВНИК
«УКРАЇНСЬКА ЖЕСТОВА МОВА»**

**РОЗДІЛ
КІНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЖЕСТОВОЇ МОВИ
ЧАСТИНА ТРЕТЯ**

УДК 81'221.2-021.321

У розділі “Кінетичні особливості української жестової мови” (Частина третя) навчального посібника - Жестівника української жестової мови представлено досвід лінгвальної теоретичної розвідки щодо відбору, аналізу, пояснення і представлення жестів сучасної природної жестової мови глухих України.

У Чащині третій презентовано перелік жестових одиниць за третьою конфігурацією по системі: від першої локалізації до восьмої (одноручні прості, одноручні складні, дворучні з однаковою та різною конфігурацією). Охарактеризовано жестові одиниці за ідентифікаційними ознаками - кінетичними складовими (локалізація(ії), напрям та характер руху, немануальний компонент), групи жестів за утворенням, які системно презентовано словесним описом та фотозразком.

Матеріали можуть використовуватися при читанні лекцій, практичних занять з предметів “Українська жести́ва мова”, “Сурдолінгвістика”, “Кінетичні особливості української жестової мови” перекладачам жестової мови, сурдопедагогам, батькам нечуючих осіб, філологам, вчителям УЖМ.

Рецензенти:

кандидат педагогічних наук, доцент - Гроза Е.П.
голова ЦП УТОГ — Чепчина І.І.

перекладач жестової мови, Заслужений працівник соціальної сфери — Іванюшева Н.В.

КІНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЖЕСТОВОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ КОНФІГУРАЦІЇ).

Анотація

У розділі Жестівника української жестової мови представлено перелік жестових одиниць конфігурації по системі від першої локалізації до восьмої (одноручні прості, одноручні складні, дворучні з однаковою та різною конфігурацією). До фотозразків жестових одиниць додано характеристику жесту за кінетичними особливостями (локалізація, напрям руху, характер руху, вираз обличчя, походження).

Ключові слова: жестівник, домінуюча рука, пасивна рука, напрям руху, характер руху, конфігурація, локалізація, перелік, жести одна одиниця, кінетичні особливості, фотозразок.

Аннотация

КИНЕТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ УКРАИНСКОГО ЖЕСТОВОГО ЯЗЫКА

(НА ПРИМЕРЕ КОНФИГУРАЦИИ)

В разделе Жестовика украинского жестового языка представлен список жестовых единиц по конфигурации , которые расположены от первой локализации до восьмой (одноручные простые, одноручные сложные, двухручные с одинаковой и разной конфигурацией). К фотопримерам жестовых единиц присоединена характеристика жеста по кинетическим особенностям (локализация, направление движения, характер движения, выражение лица, происхождение жеста, группа жестов).

Ключевые слова: жестовик, доминирующая рука, пассивная рука, направление движения, характер движения, конфигурация, локализация, список, жестовая единица, кинетические особенности, фотопример.

Abstract

Kinetic features of the Ukrainian Sign Language

(configuration)

The section of the sign dictionary Ukrainian Sign Language has a list of the sign configuration units of . Sign units (single-handed simple, single-handed complex, single-handed folded, two-handed with the same and different configuration) are systematically located from the first to the eighth localization. To the photo samples of the sign unit a sign characteristic is added of the kinetic features (localization, direction of the hand (hands), the nature of the movement, the origin of the sign, the face expression).

Keywords: sign dictionary, Ukrainian sign language, configuration, list, sign unit, kinetic features, photo sample.

Локалізація	Одноручні прости
I	ВІТАННЯ, ВІТАЮ
I	БОГ
I	ПРИВЕРНЕННЯ УВАГИ (ПЕРШИЙ ВАРІАНТ)
I	ВТИРАТИ (ЩОСЬ У ШКІРУ ГОЛОВИ)
II	МИТНИЦЯ (ОБ'ЄКТ)
II	МРІЯ
II	ОМРІЯНИЙ
II	ХЛОПЕЦЬ, ПАРУБОК
II	ЗАБУВАТИ
II	ЗДІБНІСТЬ
III	ВЕСЕЛО, ВЕСЕЛОЩІ
III	БАТЬКО, ТАТО
III	ВОРОГ
III	ВОДА
III	СПАТИ
III	ЗАЗНАВАТИСЯ. ЗАДИРАТИ НОСА
III	КОЛИ?
III	СОРОМНО
III	ЖІНКА (ЖІНОЧА СТАТЬ)
III	МАМА, МАТІР, МАТИ, НЕНЬКА
III	РАНОК, ВРАНЦІ
III	ДЗЕРКАЛО, ЛЮСТЕРКО
III	ПРАПОР
III	ПОЧЕРВОНІТИ (ЯК РАК, ВІД СОРОМУ)
III	БЕЛЬГІЯ
III	ВІДРУБАТИ
III	ДАВНО
III	НЕЩОДАВНО
III-IV	ВТОМИТИСЯ
III-IV	БАГАТО
III-IV-VI	ДОПОВІДЬ, ДОПОВІДАТИ

III-V	У МЕНЕ
IV	СИМПАТІЯ. СИМПАТИЧНИЙ
IV	БУДЕ
IV	МАЙБУТНЄ, ПЕРСПЕКТИВА
IV	ВІВТОРОК
IV	ВЕРЕСЕНЬ
IV	ЯЗИК ДО КИЄВА ДОВЕДЕ
IV	ЗЛІВА
V	ЖАГА, ПОТЯГ, СПРАГА
V	БУЛО
V	ЛЮБИТИ
V	НЕ
V	НЕ ЛЮБИТИ
V	ГОРІХ
V	ЗАПИТАТИ
V	МІЙ, МОЯ. МОЄ, МОЇ
V	МЕНІ
V	ЗАДОВОЛЕННЯ, ЗАДОВОЛЕНИЙ
V	ВІДРУБАТИ, ЗРУБАТИ, ЗНЕСТИ (АКТ)
V	ВІДРУБУВАТИ, ЗРУБУВАТИ, ЗНОСИТИ (ПРОЦЕС)
V	ПІДРІЗАТИ (АВТО)
V	АБЗАЦ, ВІДСТУП (ВПРАВО)
V - VI	ПІДНЯТИ
VI	ДАВАЙ, ЗАКЛИК
VI	ДЕ?
VI	ДІСТАЛО, НАБРИДЛО
VI	ПРИВЕРНЕННЯ УВАГИ (ВАРІАНТ)
VI	СТІНА, ПЕРЕПОНА
VI	СПРАВА
VI	ВІД
VI	ВІД МЕНЕ
VI	ШВИДШЕ, ШВИДЕНЬКО
VI	НЕ МАТИ БАЖАННЯ

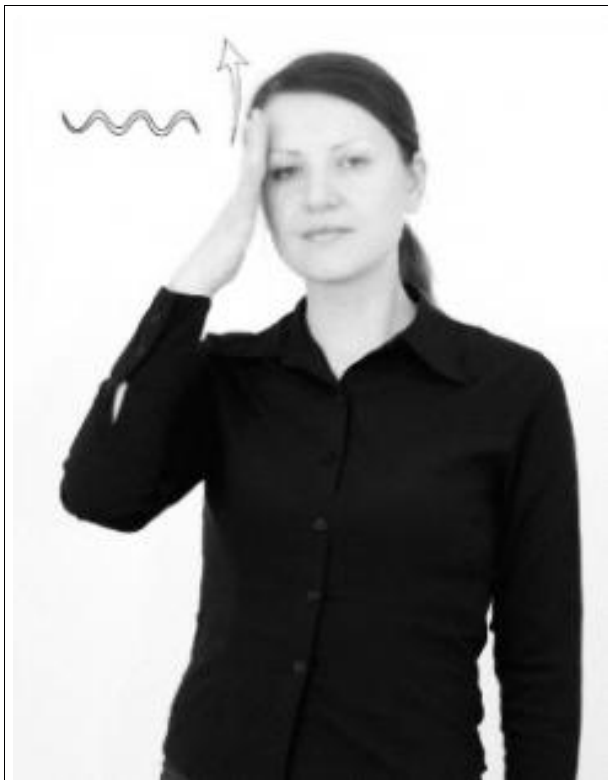

VI	МІТЛА, ВІНИК. ПІДМІТАТИ
VI	ОФЦІАНТ
VI	МИ
VI	НАВКРУГИ
VI	ВІДВАГА, ГОТОВНІСТЬ ДО РИЗИКУ
VI	ДИВАН
VI	ТРИМАТИСЯ ЗА ЖИТТЯ
VII	ПІСЛЯ
VII	РІЖЕ В ЖИВОТІ
VII	МАВПА
VIII	НИЗЬКИЙ, МАЛИЙ
VIII	ДІТИ
VIII	ЧЛЕН СТАТЕВИЙ
VIII	ПІДЛОГА
Одноручні складні	
III	НІЧ, ТЕМРЯВА
III	МОВЛЕННЯ
III	МОГТИ, ВПОРАТИСЯ
V	ПРИСТРАСТЬ
V	ДЕНЬ
V	ГАРНИЙ
Одноручні складені	
I	МИТНИК
I	МРІЯТИ
I-IV	МРІЙНИК
III	ХЛОПЦІ, ПАРУБКИ
III	ВОРОГИ
III	ЖІНКИ
III	БАТЬКИ
VI	ДРУЖИНА
III-VIII	ХЛОПЧИК
III- VIII	ДІВЧИНКА
Дворучні з однаковою конфігурацією	
I	БІГБОРД

I	АПЛОДИСМЕНТИ, ОПЛЕСКИ
I	ЗДАВАТИСЯ В ПОЛОН
I	ПІДНЯТИ РУКИ
II	ВЕСЕЛИТИСЯ
II	ВУХА ВЕЛИКІ
II	СПАТИ
IV	ТЕНІСКА, ФУТБОЛКА
IV	ПІДЛЕЩУВАТИСЯ
IV	ЗВЕРНУТИСЯ ДО МЕНЕ
V	ЗРУБАТИ ДЕРЕВО
VI	БУДИНОК
VI	ДАХ
VI	ДВЕРІ
VI	ВОРОТА
VI	ЗАПІЗНЕННЯ, ЗАПІЗНИТИСЯ
VI	Є, БУТИ
VI	ВІД
VI	ВІДМЕЖУВАТИ, ВІДСТОРОНИТИ, ПОДЛІТИ
VI	КНИГА, ПОСІБНИК, БРОШУРА
VI	ПОДЛІТИ
VI	ЧАСТИНА
VI	БЛОКНОТ
VI	ЧИТАННЯ, ЧИТАТИ
VI	ВИСТАВКА, ЕКСПОЗИЦІЯ
VI	АРХІВ
VI	ЗАХОВАТИ
VI	ПІД, МЕТРО, ПІДЗЕМКА
VI	МОЛИТВА, ПРОСИТИ
VI	БУДЬ ЛАСКА
VI	ПОГОДА
VI	СНІГ
VI	ВІДПУСТКА, ВІДПОЧИНОК
VI	НА
VI	ПОДУШКА
VI	ПРОДОВЖИТИ, ПРОДОВЖЕННЯ
VI	ОСТАННІЙ
VI	КІНЕЦЬ, ЗАКІНЧУВАТИ
VI	ПРИБЛИЗНО
VI	ЖИТТЯ
VI	НАПРИКЛАД
VI	МІЖ ТИМ
VI	ВУЗЬКИЙ
VI	ШИРОКИЙ
VI	ГЛАДЕНЬКИЙ
VI	ПОВІЛЬНО

VI	ТУПИК
VI	КУТ
VI	ПОРЯДОК
VI	ВІДШМАГАТИ
VI	В ГОСТІ (ДО КОГОСЬ)
VI	В ГОСТІ (ДО МЕНЕ)
VI	КОРИДОР
VI	ТЕПЛА КОМПАНІЯ
VI	АПЛОДУВАТИ, АПЛОДИСМЕНТИ, ПЛЕСКАТИ
VI	ДОБРИЙ, МОЛОДЕЦЬ, ПОХВАЛА
VI	ДРОВА
VI	ДОПОМОГТИ МЕНІ
VI	ДОПОМОГТИ КОМУСЬ
VI- VII	ДОРОГА, ШЛЯХ
VII	РІЖЕ В ЖИВОТІ (ВАРІАНТ)
VII	САЛО
VII	СМАЖИТИ
VII	ЧИСТИЙ
VII	ПРИБИРАТИ
VII	ВЕЧІР
VII	ПАРТА
VII	ПАДАТИ З НІГ
VII	КРОКУВАТИ
VII	ТОПАТИ
VII	ХОДИТИ НАВШПИНЬКАХ
VII	НАРОДЖЕННЯ ЛЮДИНИ, НАРОДИТИ
VII	СПІДНИЦЯ
дворучні з різними конфігураціями	
III	СНІДАНОК
III	ДІВЧИНА
III-VI	ВІН
III-VI	ВОНА
VI	ВЕСНА, ТАНЕ СНІГ, ЗМЕНШЕННЯ
V	ЗАПИТАТИ МЕНЕ
VI	ДОЛЯ
VI	ГАРАЖ
VI	ЗАРОК, ЗАРІКАЮСЬ ЩОСЬ РОБИТИ
VI	ІГНОРУВАТИ
VI	ДИСЦИПЛІНА
VI	ШОКОЛАД
VI	НАТЯГНУТИ
	Інші...

МРІЯ

Одноручний простий.

Конфігурація у **II локалізації** долонею до скроні, внутрішнім боком пальців майже торкаючись чола з боку домінуючої руки, кисть і передпліччя утворюють пряму лінію.

Напрямок руху – вгору, одночасно перебираючи пальцями, які кількаразово рухаються у напрямку всередину долоні, повертаючись у вихідне положення)

Характер руху – плавний, хвилястий.

Опосередковано-символічний жест.

Вираз обличчя – нейтральний, погляд може бути спрямований вгору-вправо.

ВРОГО

Одноручний, простий.

Конфігурація + рука зігнута у лікті і відведена від тулуба, долоня спрямована в протилежний бік від домінуючої руки.

III локалізація без торкання до носа.

Напрямок руху – знизу вгору.

Характер руху – разовий, плавний, напівкруговий.

Штучний жест.

Вираз обличчя – насторожений.

БАЗКАТИ, ТЕРЕВЕНИТИ, ЛЯЛЯКАТИ, ЛЯСИ ТОЧИТИ

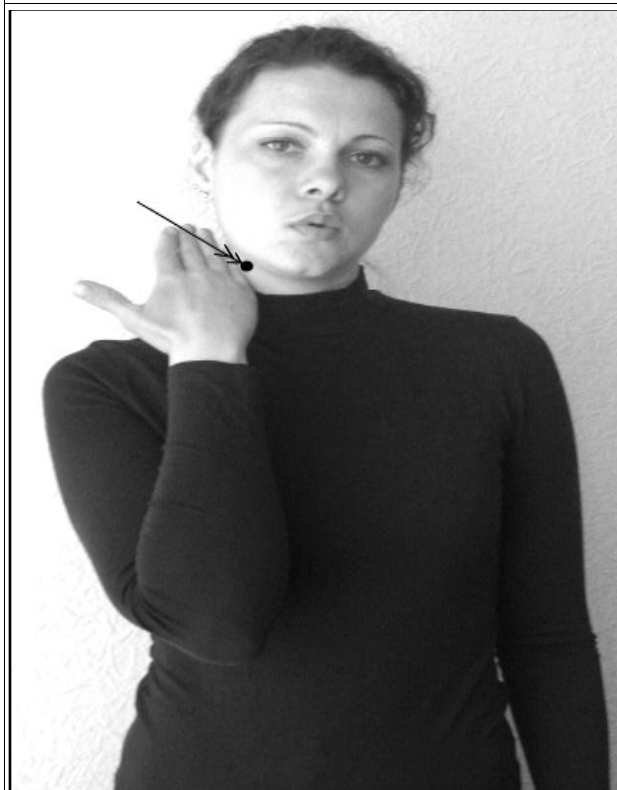
Одноручний, простий.

домінуюча рука в конфігурації з орієнтацією долоні від обличчя - вниз і кінчиками пальців спрямованими вперед-вліво-вверх, тильним боком зап'ястя не торкається підборіддя, здійснює двічі повторний ритмічний рух вгору-вниз.

III-IV локалізація на рівні підборіддя, але без контакту.

Характер руху – кількарізковий, плавний, повторний.

Вираз обличчя – нейтральний, *Опосередковано-символічний жест* (імітація руху язика при говорінні). вираз обличчя – емоційний.

ДІСТАЛО, НАБРИДЛО

Одноручний, простий.

Бокова частина мізинця домінуючої руки у **VI локалізації**, долоня розташована паралельно до плеча.

Напрямок руху – зліва направо у кисті з торканням середини шиї з боку домінуючої руки.

Характер руху – різкий, повторний.

Штучний калькований жест, утворений від імітації перекриття повітря.

вираз обличчя – збентежений, пригнічений.

У МЕНЕ (варіант)

Одноручний, складний.

ПП. Конфігурація у **III локалізації**, лікоть домінуючої руки відведений вбік, долоня тильним боком торкається підборіддя.

КП. **V локалізація**, долоня знаходиться на середині грудної клітки.

Напрямок руху – зверху вниз з обертанням долоні, спрямованої до співбесідника (початкова позиція) на тильний бік долоні (кінцева позиція).

Характер руху – напівкруговий, плавний.

Опосередкований жест.

Вираз обличчя – заохочувальний.

ПРИСТРАСТЬ

Одноручний, складний.

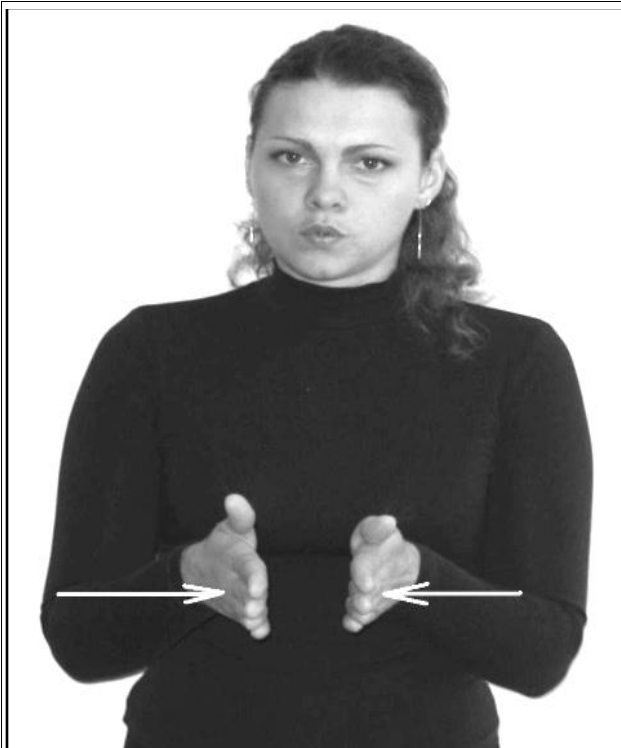
Рука у конфігурації у **V локалізації**, долоня розташована під підборіддям і спрямована до себе.

Напрямок руху вертикальних пальців руки – зверху вниз, закриваючись у конфігурацію .

Характер руху – разовий, плавний.

Штучний калькований жест.

вираз обличчя – зацікавлений.

ВУЗЬКИЙ

Обидві руки у конфігурації , знаходяться перед торсом у **VI локалізації** приблизно на однаковій відстані (до 15 – 20 см) одна від одної, долонями звернені одна до одної, пальці обох рук у вертикальному положенні спрямовуються вперед.

Напрямок рухів у ліктях обох рук – з боків – до середини, одночасний, без торкання рук.

Характер рухів у ліктях обох рук – плавний, разовий).

Природний, опосередковано-символічний жест (утворений від розуміння показу звуження).
вираз обличчя – нейтральний.

ЗАПИТАТИ МЕНЕ

Складений жест.

1. Рука у конфігурації **V локалізації**, внутрішня частина долоні розташована перед губами-підборіддям.

Напрямок руху руки у лікті – від себе на 30° в бік співбесідника.

Характер руху руки у лікті – разовий, плавний.

2. Рух обох рук одночасний, до себе, з торканням до грудної клітки кінчиками пальців.

Природний жест.

вираз обличчя – запитальний.

	<p>СНІДАНОК (РАНОК + ЇСТИ) Складений жест.</p> <p>1. Конфігурація + рука зігнута у лікті. III локалізація без торкання до щоки обличчя боковою частиною великого пальця, долоня повернена до співбесідника (в бік не домінуючої руки). <i>Напрямок руху</i> – знизу вгору. <i>Характер руху</i> – разовий, плавний вертикальний.</p> <p>2. Конфігурація без торкання до губ у III локалізації. <i>Напрямок руху</i> — до себе. <i>Характер руху</i> — кількарізний. Штучний, калькований жест. Вираз обличчя — від контексту.</p>
--	--

Список використаних джерел:

1. Гейльман И. Ф. Ваш друг – жестика. / Иосиф Флорианович Гейльман/ Издание доп., с уточнениями. – Санкт-Петербург: ВОГ, 2003. – 173 с.
2. Географічний жестівник : континенти, країни, міста. С. Кульбіда, І. Чепчина та ін. — Посібник. — Київ: СПКТБ УТОГ. 2014. — 96 с.
3. Димскис Л. С. Изучаем жестовый язык: учеб. пособие [для студ. дефектол. фак. высш. пед. учеб. заведений.] / Лидия Димскис. – М., 2005. – 128 с.
4. Димскис Л. С. Пропедевтика изучения письменной системы жестового языка / Л. С. Димскис // Дефектология – 2003. – № 2 – С. 9 – 21.
5. Дятлова К., Заварницький Д. Словник жестової мови: церковна лексика на CD, відеокасета. К. Дятлова, Д. Заварницький. -К.: «Видавництво «Глас», 2006.
6. Жест. Відео на CD. – Ч.1, 2.- К.: ТОВ „Республіканський навчально-науковий центр ДІНІТ, 2005.
7. Жестова мова по-білоруськи. С Кульбіда.- Наше життя. 2006. - № 3. - С.3-4.
8. Зборовська Н., Кульбіда С. Особливості лінгвістичного дослідження української жестової мови у доробку Р.Г.Краєвського.- Наталія Зборовська, С. Кульбіда.- Жестова мова й сучасність: Збірник наукових праць. – Вип. 2.- Київ, 2007.- С.197 – 210.
9. Иванюшева Н.В. Мимико-жестуляционная речь. Наталия Васильевна Иванюшева // под. ред. М. И. Неплюй. - К.: Науковий світ, 1968. – 290 с.
10. Иванюшева Н.В. та ін. Український тематичний відеословник жестової мови:

- Навчально-методичний посібник у 3 CD. – К.: Київська організація УТОГ, Культурний центр УТОГ, Українсько-Канадський Альянс для глухих і слабочуючих, 2003.
11. Іванюшева Н.В., Кульбіда С.В. Українська жестиована абетка. Н. Іванюшева, С. Кульбіда. - Науково-метод. посібник (доп. і доопр.). – Київ: ТОВ «Київська Русь», 2005.- 64 с.
  12. Краєвський Р. Г. Мова жестів глухих. Рудольф Генріхович Краєвський. Посібник. – К.: «Радянська школа», 1964. – 219 с.
  13. Корпус 15 тисяч жестових одиниць української жестової мови. [електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.spreadthesign.com/ua>.
  14. Кульбіда С.В. Жест як елемент жестикуляції. Локалізація – компонент жесту / С.В. Кульбіда // Жестова мова й сучасність: збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 5. – С. 159 – 175. <http://lib.iitta.gov.ua/1980/>
  15. Кульбіда С.В. Жест як основний компонент жестової мови. С. Кульбіда. - Жестова мова й сучасність : зб. наук. праць. – К.: Науковий світ, 2010. – Вип. 5. – С. 159 – 175.
  16. Кульбіда С.В. Конфігурація — компонент жесту. С. Кульбіда. ... К., 2017.- 15 с.
  17. Кульбіда С. В. Теоретико-методичні засади використання жестової мови у навчанні нечуючих : монографія / С. В. Кульбіда. - К. : Поліпром, 2010. - 503 с.
  18. Кульбіда С.В. Українська дактилологія : науково-методичний посібник. - С. Кульбіда. - К.: Педагогічна думка, 2007. - 328 с.
  19. Лексикон жестов : пособие. Кравченко Д.Ф. и др. – Донецк: Центр для глухих “Видеть значит слышать”, 2004. - 560 с.
  20. Луцько К.В. Говори, думай, запам'ятовуй! Катерина Луцько. Підручник для нечуючих учнів. К., 1995. - 238 с.
  21. Максименко Ю.П., Іванюшева Н.В., Щур Р.І. Азбука жестів. К.: Радянська школа, 1990. - 24 с.
  22. Смирнова Е. Знакомьтесь: «Мимический словарь» Н. А. Тяжелова. Е. Смирнова // Наше життя. – 2002 – № 3 – С. 7.
  23. Тищенко О.М., Кульбіда С. В. Українська жестиована мова як об'єкт лексикографічної параметризації / О. М. Тищенко, С. В. Кульбіда / Лексикографічний бюлетень. – Вип. 12. – Київ, 2005. – С.37 – 42. <http://www1.nas.gov.ua>
  24. Тяжелов Н. А. Мимический словарь (рукопись). – Харьков, 1940. – 240 с.
  25. Українська жестиована мова. Жестівник : навчальний посібник / С.Кульбіда, І.Чепчина та ін. – К.: [Педагогічна думка], 2012. – 206 с.
  26. Український жестівник для батьків. Жестівник. - НАПН України, Ін-т спец. педагогіки, Лаб. Жестової мови, Укр. т-во глухих. – К.: СПКТБ УТОГ, 2011. – 380 с.
  27. Фрадкіна Р. Н. Говорящие руки : тематический словарь жестового языка глухих России. – М.: ВОГ, 2001. – 599 с.
  28. Battison R. M. 1974. Phonological deletion in American Sign Language. *Sig Lang. Stud.* 5:1-19.
  29. Bellugi U., Klima E. Aspects of sign language and its structure. See Ref. 44, 1975. – pp. 169–203.
  30. Cogill-Koez D. Signed language classifier predicates: linguistic structures or schematic visual representation? // *Sign language and linguistics.* V. 3 (2). 2000.

31. Hoiting N., Slobin D. Transcription as a tool for understanding: The Berkeley transcription system for sign language research (BTS) // Morgan G., Woll B. (eds.). Directions in sign language acquisition. Amsterdam; Philadelphia, 2002. <http://ihd.berkeley.edu>.
32. Liddell S. Grammar, gesture and meaning in American sign language. Cambridge, 2003.
33. Stokoe W. C. Sign language structure: An outline of the visual communication systems of the American deaf // Studies in linguistics 21: Occasional papers 8, 1960. 94 pp.
34. Supalla T. The classifier system in American sign language // Craig C. G. (ed.). Noun classes and categorization. Amsterdam; Philadelphia, 1986.